

Slovník jazyka ruského internetu

DOBROVA, M.: *Так говорят в русском Интернете*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. 403 s. ISBN 978-80-244-5820-5.

[recenze]

Tvorba a vydávání lexikografických příruček v knižní podobě je v době všeobecné elektronizace všeho velmi nevděčnou činností. Zatímco elektronické encyklopedie, slovníky, tezaury, korpusy a podobné moderní uživatelské „databázové systémy“ lze průběžně a prakticky okamžitě kdykoliv aktualizovat, upravovat, doplňovat a udržovat stále v „čerstvém“ stavu, přičemž jsou většinou stále a okamžitě snadno dostupné neomezenému okruhu uživatelů, aniž by se tito museli zvednout od svého domácího počítače, tištěný slovník v drtivé většině případů zastarává ode dne svého vydání. A aby ho potenciální zájemce mohl používat, musí si ho obstarat, na pracovišti nebo doma někde uložit a při samotném používání vynaložit různou míru fyzické aktivity, u objemnějších lexikografických děl dokonce určité tělesné námahy. Přestože z uvedených a mnoha dalších důvodů tištěné slovníky nerovný boj se svými elektronickými konkurenty postupně prohrávají, resignovat na jejich vydávání z mnoha jiných dobrých důvodů nelze, přinejmenším proto, že jsou nejspolehlivějším a nejtrvalejším úložištěm informací o stavu určitého segmentu společenského vědomí v konkrétní etapě vývoje společnosti. Každý takovýto autorský a nakladatelský počín je proto bezpochyby nutno uvítat a patřičně ocenit. Toho si byla mj. vědoma také hodnotící komise olomoucké univerzity, když cenu rektora za nejlepší univerzitní publikaci roku 2020 přisoudila mladé autorce Marii Dobrovové, odborné asistentce katedry slavistiky FF UP, za vydání slovníku jazyka ruského internetu.

Vytvořit a vydat kvalitní lexikografickou příručku je úkol náročný i pro zkušený lexikografický tým, o to víc je třeba ocenit, že se úkolu sestavit slovník ruských lexikálních inovací charakteristických pro oblast elektronické komunikace v celosvětové síti na sebe vzala samostatná badatelka a sama se s tímto nesnadným úkolem také se ctí vypořádala. Shromáždila na specializovaný výkladový slovník úctyhodné množství více než 3500 ruských lexikálních inovací různého typu a přehledným způsobem je uspořádala do podoby profesionálně zpracované a důvěryhodné slovníkové příručky, mapující specifické výrazivo Runetu (internetových webových stránek s ruskojazyčným obsahem) coby komunikačního prostředí, které v posledních desetiletích bezprecedentním způsobem ovlivňuje dynamiku rozvoje současné ruštiny.

Už při zběžném listování slovníkovými hesly je zřejmé, že jen samotné stanovení kritérií výběru lexikálních jednotek představovalo nemalý metodologický problém,

jelikož, jak v předmluvě ke slovníku uvádí sama autorka, jazyk internetu jako specifická varieta národního jazyka paradoxně vlastně neexistuje. Jde pouze o specifické komunikační prostředí, pro které je charakteristické využívání nejrůznějších prostředků jazykového substandardu a specifické řečové chování příslušníků rozmanitých internetových subkultur, přičemž internetové a mimointernetové diskurzivní prostředí se navzájem ovlivňují. Ve slovníku tak najdeme jak výrazy vlastního ruského internetového slangu (*аффтар жжот, превед, в башорз!*) a pojmenování pro internet typických jevů (*бан, блог, твитить, стрим, разбанить*) také slova a ustálená spojení užívaná představiteli a příznivci takových subkulturních komunit, jako jsou gameři (hráči počítačových her – *афкашить, гамать, дотер*), IT specialisté a programátoři (*монтать батоны, вarez*), ba dokonce wikipedisté, nebo tzv. „maminy“ (mladé ženy na mateřské dovolené).

Slovník si nicméně neklade za cíl zachytit veškeré výrazivo všech těchto specifických jazykových variet, neboť každá z nich je právě díky univerzálnosti a popularitě internetu natolik bohatá na vlastní inovativní jazykové nominace, že by každá z nich mohla být v současnosti předmětem samostatných lexikografických příruček. Kromě toho různorodost, variabilita a kreativnost shromážděného lexikálního materiálu znemožňuje koncipovat takovouto lexikografickou příručku jako normativní slovník, čemuž také odpovídá její mikrostruktura, tedy stavba slovníkových hesel, v nichž čtenář nenajde např. obvyklé mluvnické, a většinou ani stylistické charakteristiky lexikálních inovací. To je na jedné straně z výše uvedených důvodů vcelku pochopitelné, na druhé straně se domníváme, že u jednoslovných výrazů by uvádění minimálních mluvnických charakteristik (včetně variantních) bylo zvláště pro cizojazyčného uživatele nejen možné, ale i účelné. Z tohoto hlediska čtenář přivítá alespoň občasné uvedení stylistické charakteristiky některých výrazů jako součástí sémantické definice (výkladové části slovníkového hesla) v případech, kdy autorka považovala uvedení této informace za relevantní.

Specifické makrostruktury slovníku odpovídá také zvláštní koncepce výstavby slovníkových hesel. Všechny uváděné jednoslovné i vícečlenné výrazy a frazeologizmy jsou vždy uvedeny pod hlavní lemmou, umístěnou centrálně nad ostatními částmi hesla velkými tučnými písmeny, s označením přízvuku podtrženým samohláskovým grafémem. Pod ní je buďto identický jednoslovný výraz nebo idiom obsahující dané slovo uveden znovu malými písmeny a vedle pak následuje sémantická definice daného výrazu, jehož součástí může být v závorce uváděná stylistická charakteristika. Nejobsáhlejší část hesla pak tvoří tři příklady užití daného výrazu v reálných kontextech s uvedením odkazu na příslušnou webovou stránku:

ЕМЕЛИТЬ

емелить. *Посылать сообщение по электронной почте (шутливо).*

- ▶ Ответа о согласии или отказе не получил. Но думаю, некогда ей емелить. www.rusvinograd.ru
- ▶ Намурлыкивал перед камерой свою партию, емелил её звукорежиссёру — и тот всё сводил воедино. www.exler.ru
- ▶ Не знаю, дошёл ли мой адрес, два раза емелил. www.beatles.ru

Některé slovníkové jednotky pak tvoří idiomatická spojení a frazeologizmy, jejichž lexikografické zpracování je samozřejmě poněkud komplikovanější, autorka se nicméně s technickými obtížemi vypořádala elegantně, srov. např.:

РЕЛИГИЯ

религия не позволяет [дѣлать / сдѣлать что]. *Шутливо-иронично по отношению к кому-либо, кто не может сделать чего-либо простого, очевидного, усложняет ситуацию, не попробовав решить ее простыми, очевидными способами (часто в форме риторического вопроса).*

- ▶ А пожарить религия не позволяет? [https:// \(...\)](https://...)
- ▶ А русский язык этому «подпольно» выучить религия не позволяет? [https:// \(...\)](https://...)
- ▶ На ютуб религия не позволяет зайти? [http:// \(...\)](http://...)

Nejen u frazeologických obrátů, ale také při uvádění souslovných pojmenování se autorka řídí lexikografickou tradicí petrohradské a olomoucké frazeologické školy, podle níž se ustálená spojení uvádějí pod prvním podstatným jménem, a při absenci substantiva pod prvním adjektivem, případně příslovečným výrazem atd.:

МУЗЫКА

трекерная музыка. *Музыка, созданная на компьютере при помощи специальной программы-трекера.*

- ▶ Сегодня трекерная музыка продолжает пользоваться популярностью и даже используется в крупных игровых тайтлах: Unreal, Deus Ex и некоторых инди-проектах. [https:// \(...\)](https://...)
- ▶ Применяли трекерную музыку XM-формата с общим инструментальным паком, для чего писался собственный XM-плеер, частично на ASM. [https:// \(...\)](https://...)
- ▶ На кассетах в основном была трекерная музыка. www.zvuki.ru

Jelikož nejde o slovník obecného charakteru, ale o specializovanou lexikografickou příručku, uvádějí se u neosémantizmů pouze nové slangové významy (např. **бáня**. *Бан; запрет, применяемый на интернет-сайтах и заключающийся в блокировке аккаунта пользователя или ограничении его прав на отправку сообщений на некоторый срок.*).

V případě, že heslové slovo funguje v internetovém prostředí jak samostatně, tak jako součást idiomatických kolokací, mohou být slovníková hesla poměrně rozsáhlá, jelikož ke každému jednotlivému výrazu jsou důsledně uváděny vždy tři příklady jeho užití v kontextu:

ДЖАСТ

джаст. *Просто; как раз; всего лишь, только что.*

▶ [...] (3 kontextové příklady)

джаст бизнес. *Это всего лишь бизнес; говорится об отсутствии личных мотивов или личной заинтересованности в чем-либо.*

▶ [...] (3 kontextové příklady)

джаст ин тайм. *Точно в срок, точно вовремя.*

▶ [...] (3 kontextové příklady)

джаст фор (фо) лулз (фан). *Ради удовольствия; для смеха, веселья.*

▶ [...] (3 kontextové příklady)

Slovník Marie Dobrovové má oproti jiným odborným publikacím tohoto typu ještě jednu velkou přednost: vedle zdroje mimojazykových informací a poučení je často také zábavný. Odráží řečovou tvořivost, hravost a smysl pro jazykové komično aktivních uživatelů internetu a spolutvůrců jeho specifických jazykových variet:

ДЕВАЧКО

девачко. *Шутливо-иронично о девушке, ярко проявляющей стереотипные качества, приписываемые женщинам.*

▶ Сегодня девачко решила, что лучше бы мне на автобусе ехать на работу. Yaplakal.com

▶ Оказалось, крыса напоследок решила напугать блондинистое гламурное девачко, идущее по тротуару, упав и размазавшись по нему прям в метре перед ней! vysokovskiy.ru

▶ Надо девачкО продвинуть в конкурсе! Хэлп))) bmwelub.ru

РЖУНИМАГУ́

ржунимагу́. *О чем-либо очень смешном; демонстрация реакции на очень смешной контент.*

- ▶ Губернатор Ставропольского края оценил чувство юмора создателей и прокомментировал его словом «ржунимагу». www.ridus.ru
- ▶ Менее популярными вариациями на тему виртуального смеха оказались «хи-хи», «бугага», «ржунимагу» и «мухаха». <https://izhlive.ru>
- ▶ Ржунимагу! Куч просто взял и поставил Холтби в тупик в этом матче. <https://inoprospport.ru>

I když tato recenze vychází s jistým zpožděním a elektronický komunikační prostor Runetu mezitím nepochybně poskytl jazykový materiál pro další příručku podobného druhu, přičemž zachytit synchronní dynamiku jazyka v této komunikační sféře v její úplnosti je nereálnou představou, slovník Marie Dobrovové je pozoruhodným a potřebným lexikografickým počinem, a rozhodně jej lze doporučit jak filologům, kteří se dynamickými procesy v současné ruštině zabývají profesionálně, tak všem uživatelům Runetu, kteří chtějí porozumět i obsahově, jazykově a žánrově specifickým nemainstreamovým komunikátům, bez nichž by obraz současného živého ruského jazyka nebyl zdaleka úplný.

Jiří Gazda

Bibliografie:

DOBROVA, M.: *Tak govornjat v russkom Internetu.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. 403 s. ISBN 978-80-244-5820-5.

About the author

Jiří Gazda

Masaryk University, Faculty of Arts, Department of Slavonic Studies, Brno,
Czech Republic

gazda@phil.muni.cz

<https://orcid.org/0000-0001-8015-2845>

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.